

УДК 08: 37.014
О-64

О-64 Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення (м. Тернопіль, Україна, 03 березня 2023 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІППО, 2023. 416 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 03 березня 2023 р.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти

(протокол № 1 від 27.02. 2023 р.)

УДК 08: 37.014

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

***ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА – ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ:
ПЕРСПЕКТИВИ ТА РІШЕННЯ***

03 березня 2023 року

З М І С Т

<i>Петровський О. М.</i> Організація освітньої діяльності ТОКІППО в умовах правового режиму воєнного стану.....	с. 11
<i>Абрамович Т. В.</i> Формування підтримувального середовища закладу освіти	с. 23
<i>Альтгайм Л. Б.</i> Роль екскурсійних послуг та туристично-краєзнавчих досліджень у практичній реалізації національно-патріотичного виховання молодого покоління	с. 27
<i>Астахова М. С.</i> Система створення безпечного освітнього середовища: від теорії до практичної реалізації.....	с. 32
<i>Бабійчук Т. В.</i> Створення безпечного освітнього середовища на заняттях літератури (робота над романом «Клуб «Старий Пегас» Володимира Даниленка).....	с. 38
<i>Бабовал Н. Р., Бабовал Д. С.</i> Нові реалії функціонування системи освіти України в умовах війни.....	с. 44
<i>Байдик В. В.</i> Шкільне онлайн-цькування під час війни.....	с. 48
<i>Барліт О. О.</i> Необхідність впровадження в закладах освіти політики нульової терпимості до дискримінації за будь-якими ознаками.....	с. 52
<i>Барліт О. О.</i> Проблема булінгу та мобінгу як основна перешкода у розвитку безпечного освітнього середовища закладу освіти.....	с. 56
<i>Бачинська Н. Я.</i> Відновлення роботи закладу дошкільної освіти: виклики в умовах війни та післявоєнний час.....	с. 59
<i>Березюк Н. Р.</i> Безпечне освітнє середовище в реаліях сьогодення: психологічний, екологічний, інформаційний аспекти.....	с. 63
<i>Борак І. В.</i> Освіта України в умовах воєнного стану: основні тенденції й особливості організації навчання фахових молодших бакалаврів.....	с. 67

Булайтіс А. В., Оніщенко Н. В. Щодо питання психологічної вартості діяльності фахівців піротехнічних підрозділів ДСНС.....	с. 72
Бушуєва Т. В. Діагностика психологічної безпеки освітньо-наукового середовища в закладі вищої освіти.....	с. 74
Васюк Л. С. Методологічні підходи до формування інклюзивної культури здобувачів освіти.....	с. 79
Вдовіна О. О. Психологічна безпека освітнього середовища.....	с. 82
Вінник Н. Д., Галушка В. В. Духовні копінг-ресурси як основа копінг-поведінки особистості.....	с. 86
Власова В. С., Комих Н. Г. Виклики навчання в умовах війни.....	с. 90
Водолазська Т. В. Моделювання безпечного освітнього середовища.....	с. 93
Воляннюк Б. О. Військово-патріотичне виховання крізь призму війни....	с. 97
Гаврищак Г. Р., Сопіга В. Б. Особливості формування компетентностей майбутніх фахівців технологічної освіти в умовах воєнного стану.....	с. 102
Галатюк М. Ю. Інтеграція спортивної культури у систему фізичного виховання студентської молоді.....	с. 105
Галятовська А. В., Василюк Т. Г. Національно-патріотична компетентність: аналіз дефініції.....	с. 109
Гладун В. В. Цифрова безпека здобувачів освіти засобами гейміфікації..	с. 112
Глядик М. Б. Проблема соціалізації дитини з ООП в умовах воєнного стану.....	с. 117
Городецька О. В. Інформаційна безпека здобувачів освіти.....	с. 120
Гребенюк А. В., Гребенюк М. П. Псевдонаука в освітньому середовищі: підходи до виявлення та протидії.....	с. 126

6. Що таке тимблдинг (командоутворення) і як допомогти співробітникам працювати продуктивніше. URL: <https://cutt.ly/Q36tGOS> (дата звернення: 10.02.2023).

УДК 159.9

Вінник Наталія Дмитрівна,
кандидат психологічних наук, старший
викладач кафедри психології особистості
та соціальних практик Факультету
психології, соціальної роботи та
спеціальної освіти КУБГ, м. Київ;
Галушка Володимир Володимирович,
магістр кафедри ПОСП, м. Київ

ДУХОВНІ КОПІНГ-РЕСУРСИ ЯК ОСНОВА КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ

Не можна не погодитися з думкою Ганса Сельє, розробника теорії стресу, що життєва енергія представляється як активна внутрішня сила і як психологічний ресурс, що підтримує психічне та фізичне здоров'я духовної сфери, яка включає безліч складових елементів. Сприятлива духовна атмосфера як стимулює інтелектуальну творчу діяльність, так і підвищує соціальний настрій. Саме в таких умовах у кожного з'являється можливість знаходити та накопичувати психологічні ресурси, необхідні в кризових ситуаціях.

Відомо, що потужним стимулом для розвитку ресурсів можуть бути кризові ситуації. В екстремальних або стресових умовах людина стає особливо сприйнятливою до осмислення та розуміння того, чого їй не вистачає для боротьби з труднощами. Індивідуальна стратегія подолання життєвих труднощів насамперед залежатиме від внутрішніх духовних резервів (ресурсів) особистості.

Так, словник української мови тлумачить поняття ресурс – «такий, що відновлюється», що є помічним для кризових ситуацій особистості [2, с. 65].

Щодо внутрішніх ресурсів – це здатність чинити опір, емоційна стабільність, атрибутивні тенденції [5].

Повністю погоджуючись з думкою Е. Фромма [9] про те, що психологічні ресурси особистості допомагають зберігати душевну рівновагу за складних

життєвих обставин. На нашу думку, саме надія, як активне сподівання та готовність до зустрічі з новим; раціональна віра, як переконаність в наявності можливостей, у тім числі, можливостей долання складної ситуації; мужність, як здатність чинити опір спробам зовнішнього світу зруйнувати надію та віру є основними духовно-психологічними копінг-ресурсами особистості.

Копінг-ресурси – це характеристики особистості та соціального середовища, які полегшують або уможлиблюють успішну адаптацію до життєвих стресів. У більшості робіт, що стосуються проблеми копінг-поведінки, використовується типологія копінг-ресурсів, запропонована S.Folkman або її модифікації. S. Folkman виділяє такі види копінг-ресурсів: фізичні (здоров'я, витривалість), матеріальні (майно, гроші), психологічні (переконання, самооцінка, локус контролю, мораль тощо), соціальні (соціальні зв'язки людини). Автор підрозділяє ресурси на особистісні та середовищні. Особистісні ресурси включають ресурси когнітивної сфери (можливості, що дозволяють оцінювати вплив соціального середовища); ресурси самосвідомості (Я-концепція, уявлення людини про себе); ціннісно-мотиваційну структуру особистості; позицію людини стосовно смерті, життя, любові, самотності, віри; духовність людини; конкретні особисті якості, властивості (інтернальний локус контролю, афіліація, емпатія, соціальна компетентність). Ресурси соціального середовища пов'язані з системою соціальної підтримки (оточення, в якому живе людина: сім'я, суспільство) та соціально-підтримуючим процесом (уміння знаходити, приймати, надавати соціальну підтримку) [8].

Слід зазначити, термін «coping» був вперше використаний у 1962 році L.Murphy. Досліджуючи поведінку дітей дошкільного віку щодо подолання криз розвитку, автор виділив вроджені та набуті (диференційовані) форми поведінки індивіда у процесі пристосування до стресової ситуації. Згідно з визначенням L. Murphy (1974), термін «копінг» означає «спробу створити нову ситуацію, будь вона загрозливою, небезпечною, або радісною та сприятливою» [6]. Ще L. Murphy на початковому етапі вивчення копіngu звернув свою увагу на його зв'язок з індивідуально-типологічними особливостями особистості та

попереднім досвідом проживання стресових ситуацій. Копінг-поведінка здійснюється на основі копінг-ресурсів за допомогою копінг-стратегій. У теорії копінг-поведінки виділяють такі базисні копінг-стратегії як вирішення проблем, пошук соціальної підтримки та уникнення [6].

Отже, основні підходи до розуміння копінг-поведінки переважно розроблені зарубіжними дослідниками (Amirchan J., Folkman S., Lazarus R., Nakano K., Petrovsky M. та ін.). У вітчизняній психології вивченню різних аспектів проблеми копінг-поведінки присвячені роботи І. Бринзи, О. Рязанцевої, С. Кузікової, О. Штепи та ін.

Виходячи з найбільш відомих визначень копінг-поведінки дозволяють розуміти як: комплекс усвідомлених адаптивних дій, або соціальну поведінку, що допомагає особистості справлятися зі стресом способами, адекватними індивідуальними ресурсами та ситуації через усвідомлені стратегії дій; індивідуальний спосіб взаємодії з ситуацією відповідно до значущості в житті людини та її психологічних можливостей; когнітивні й поведінкові зусилля індивіда тощо.

Не дивлячись на незаперечну актуальність означених термінів, проблема залишається недостатньо реалізованою як в теоретичному, так і практичному аспектах. Тому акцентуємо увагу на презентацію декількох психодіагностичних методик за темою тез.

Так у 2009-2011 рр., С. Петерсоном вводиться поняття позитивних ресурсів особистості або «сил характеру», які потрібні для досягнення чеснот. Це креативність, допитливість, гнучкість мислення, інтерес до навчання, мудрість, хоробрість, наполегливість, відвертість, життєва енергія, любов, доброта, соціальний інтелект, причетність до спільної справи, неупередженість, лідерство, здатність вибачати, скромність, поміркованість, самоконтроль, відчуття прекрасного, почуття гумору, вдячність, надія, релігійність. Загальнолюдськими чеснотами, на думку автора, є духовність, любов і гуманізм мудрість і пізнання, справедливість, мужність, самовладання [7].

Для емпіричного дослідження запропоновано Тест-опитувальник екзистенційних ресурсів Є. Рязанцевої [4, с. 205]. Опитувальник якнайкраще діагностує духовні копінг-ресурси, адже це ресурс свободи, ресурс сенсу, ресурс самотрансценденції, ресурс прийняття, ресурс віри.

Також варта уваги Методика диспозиційної характеристики саморозвитку особистості, розроблена С. Кузіковою, яка призначена для визначення рівня актуалізації психологічних ресурсів саморозвитку особистості, та містить такі шкали: «потреба в саморозвитку», «умови саморозвитку», «механізми саморозвитку» [3, с. 136].

Таким чином, активні конструктивні стратегії поведінки подолання (копінг) в сукупності з позитивним використанням соціальних ресурсів (контактів) за допомогою копінг-ресурсів, зокрема, духовних підвищує стресостійкість людини. А індивідуальні стратегії поведінки можуть сприяти або перешкоджати успішності подолання стресів в залежності від ступеня власного психологічного ресурсу, а також впливати на збереження здоров'я суб'єкта спілкування і праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вінник Н. Д. Усвідомлення юнацтвом власної психологічної ресурсності та індивідуальних стратегій поведінки в умовах стресу. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/42612>
2. Етимологічний словник української мови: У 7 Т./ Т.6: У – Я/ уклад. Г. П. Півторак та ін., 2012. С. 65.
3. Кузікова С. Б. Емпіричне дослідження саморозвитку суб'єктної діяльності / С. Б. Кузікова. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. Додаток 1 до № 1. Т. IV. 2012. Тематичний випуск «Проблеми емпіричних досліджень у психології». Вип. 6. С. 132–139.
4. Рязанцева О. Ю., Бринза І. В. До проблеми діагностики екзистенціальних ресурсів особистості. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка [за ред. С.Д. Максименка]. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. Т. 7. Вип. 23. С. 201–209.
5. Lazarus R. S., Launier R. Stressbezogene transaktionen zwischen PERSON UND Umwelt. In R. Nitsch (Hrsg.). *Stress: Theorien, untersuchungen, Massnahmen*. Bern: Huber, 1981. S.213-259.
6. Murphy L. *Coping vulnerability and residence in childhood – coping and adaptation* / L.Murphy. N.Y. 1974.
7. Park N. Character Strengths: Research and Practice / N. Park, C. Peterson // *Journal of College & Character*. – 2009. – No 4 (April). – Vol. X. URL: <http://www.tandfonline.com/page/terms-and-conditions>.
8. Folkman S. Personal control and stress and coping process: A theoretical analysis // *Journal of Personality and Social Psychology*. 1984. 46. P.839-852.

9. Fromm E. The Heart of Man, its genius for good and evil / пер. В. А. Заска. М.: АСТ, Астрель, 2010. 256 с.

УДК 37.032.

Власова Віоріка Сергіївна,

здобувач вищої освіти першого курсу факультету підготовки спеціалістів для превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро;

Комих Наталія Григорівна,

кандидатка соціологічних наук, доцентка, доцент кафедри гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро

ВИКЛИКИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасні зміни та процеси, які відбуваються в нашій державі, мають колосальний вплив на кожен галузь знання та науки. Війна змусила переглянути засадничі та світоглядні позиції кожним українцем. Відтак маємо новий погляд на освіту, який маємо реалізовувати вже зараз. Питання стосується не тільки ціннісного виміру, але й багатьох практичних запитань, які щодня вирішують педагогічні працівники в межах освітнього процесу. Тому важливим є чітке розуміння як саме мають діяти освітяни на час початку та завершення навчального року та до чого готуватись далі.

Парадоксально, але в часи війни, яка несе руйнацію, українське суспільство не тільки згуртувалось, але й на противагу такої складної ситуації спрямовує свої сили на подальший свій розвиток. Так, 8 березня міністр освіти та науки Сергій Шкарлет виступив із пропозицією скасувати у 2022 році зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) та вступні іспити на магістратуру: єдиний вступний іспит (ЄВІ) з іноземної мови та єдине фахове вступне випробування (ЄФВВ). Це викликало масу обурень з боку батьків. Натомість МОН було розроблено порядок вступу до ВНЗ. Що ж до тих університетів, які були на окупованих територіях, вдалося перемістити. Маса закладів, які